

Lausunto perustuslakivaliokunnalle

Perustuslakivaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä lausuntoa

Asia: HE 113/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta. Lausuntoa pyydetään sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöluonnoksesta.

<https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+113/2025>

Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää lausuntopyynnöstä ja toteaa sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöluonnoksesta lausuntonaan seuraavaa.

Yleistä

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että sosiaali- ja terveysvaliokunta on mietintöluonnoksessaan arvioinut esityksen tavoitteet tärkeiksi ja kannattaa esityksen hyväksymistä mietintöluonnoksessa esitetyin muutoksin.

Sosiaali- ja terveysministeriö yhtyy valiokunnan mietintöluonnoksessaan esittämään näkemykseen siitä, että teknologian hyödyntäminen sosiaalihuollon palveluissa on perusteltua ottaen huomioon erityisesti väestön ikääntymisen vuoksi lisääntyvä palvelutarve ja työikäisten määrän suhteellinen väheneminen. Teknologisia ratkaisuja tarvitaan turvaamaan sosiaalipalvelujen saatavuutta ja henkilöstön riittävyyttä. Lisäksi teknologian vastuullinen hyödyntäminen helpottaa työntekijöiden työkuormaa ja mahdollistaa erilaisia ratkaisuja palvelujen tuottamisessa. Se mahdollistaa myös palvelujen kustannusvaikuttavuuden ja hoivan laadun sekä asiakasturvallisuuden parantamisen esimerkiksi kotihoidossa ja asumispalveluissa.

Sosiaali- ja terveysministeriö on samaa mieltä valiokunnan kanssa siitä, että teknologian käytön edellytyksenä on, että kaikki työntekijät perehdytetään teknologian käyttöön ja osaamista ylläpidetään jatkuvasti. Vastuu teknologisten ratkaisujen virheettömästä toiminnasta on hyvinvointialueilla ja palveluntuottajilla.

Sosiaali- ja terveysministeriö yhtyy myös valiokunnan näkemykseen siitä, että esityksen tavoitteet liittyvät keskeisesti hyvinvointivaltion palvelujen turvaamiseen ikääntyvässä Suomessa. Myös perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan, että nyt ehdotetulle sääntelylle teknologian käytöstä voidaan arvioida olevan perustuslain 19 §:n mukaisten perusoikeuksien turvaamiseen ja edistämiseen kytkeytyviä, perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä ja painavia perusteita (PeVL 51/2025 vp, kappale 3).

Soveltamisala

Sosiaali- ja terveysministeriö yhtyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan näkemykseen siitä, että on hyvä lähtökohta, että teknologisia ratkaisuja ja teknistä valvontaa olisi mahdollista käyttää laajasti eri palveluissa. Ei ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaista arvioida, missä sosiaalihuoltolain 14 §:n mukaisissa palveluissa voisi olla mahdollista hyödyntää teknologisia ratkaisuja. Ehdotettu 47 § soveltuisi kaikkiin edellä mainittuihin palveluihin, mutta asiakkaan palveluissa ei voitaisi ottaa käyttöön mitä tahansa teknologisia ratkaisuja, vaan niiden tulisi soveltua käytettäväksi asiakkaan palveluissa ja vastata hänen tarpeisiinsa.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille, että teknologisista ratkaisuista ja teknisestä valvonnasta sosiaalihuoltolakiin ehdotettujen säännösten soveltamisalan laajuus on ongelmallinen tietopohjan ohuuden ja puutteellisten vaikutusten arviointien vuoksi. Ministeriö toteaa, että hallituksen esityksessä on kuvattu nykytilaa ja vaikutuksia, mutta koska teknologiaa ei ole kaikissa palveluissa käytössä, on vaikutuksia mahdotonta arvioida ennalta kaikilta osin. Olisi ministeriön näkemyksen mukaan ongelmallista jättää joku palvelu sääntelyn ulkopuolelle, sillä silloin teknologiaa ei saisi siinä palvelussa käyttää. Sääntelyn tavoite ja tarkoitus on, että teknologiaa voidaan käyttää asiakkaan palvelussa asiakkaan perusoikeuksia kunnioittaen ja edistäen. Sääntelyn toimeenpanoa tultaisiin kuitenkin seuraamaan.

Pääasiassa säännösten soveltamisalaa ei ehdoteta muutettavaksi, mutta valiokunta ehdottaa ministeriöltä saatua selvitykseen perustuen, että 47 §:n 2 momentissa tarkoitettujen teknologisten ratkaisujen käyttöä rajataan siten, että momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja teknologisia ratkaisuja saadaan käyttää vain asiakkaan kotona, asumispalvelussa tai laitospalveluissa ja 3 kohdassa tarkoitettuja ratkaisuja vain asiakkaan asumispalvelussa tai laitospalvelussa. Lisäksi 47 §:n 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, ettei lastensuojelulain nojalla sijoitetun lapsen palveluissa saa käyttää 2 momentissa tarkoitettuja teknologisia ratkaisuja. Valiokunnan mietintöluonnoksessa todetaan, että vaikka kuulemisissa pidettiin hyvänä sääntelyn soveltamisen rajaamista lastensuojelulain nojalla sijoitettujen lasten kohdalla, kiinnitettiin toisaalta kuitenkin huomiota siihen, että lastensuojelun osittainen poissuljenta 47 §:n 2 momentin soveltamisalasta aiheuttaa epäjohtomukaisuuden, sillä säännöksessä tarkoitettuja teknologisia ratkaisuja ei saisi käyttää lastensuojelulain nojalla sijoitettujen lasten palveluissa, mutta niiden käyttämiseen ei olisi estettä niiden lastensuojelun palveluja saavien lasten kohdalla, joita ei ole sijoitettu. Ministeriö toteaa, että lastensuojelulain nojalla sijoitetut lapset oli syytä rajata 47 §:n 2 momentin ulkopuolella, sillä tällaisen teknologian käyttäminen tulisi arvioida huolellisesti ja nimenomaan lastensuojelulain sijoitettujen lasten edun näkökulmasta. On myös huomioitava, että joka tapauksessa 2 momentissa tarkoitettujen teknologisten ratkaisun tulee olla välttämätöntä. Tämä koskee myös lapsia, joita ei ole sijoitettu lastensuojelulain nojalla.

Valiokunta toteaa mietintöluonnoksessaan, että kuulemisissa on tuotu esiin, että sääntelyn suhde sosiaalihuollon asiakkaan perusoikeuksia rajoittaviin toimenpiteisiin muodostuu haastavaksi. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että sosiaalihuollon asiakaslain 8 §:n 4 momentissa säädetään, että asiakkaan tahdosta riippumattomista toimenpiteistä sekä asiakkaan hoitoon tai huoltoon liittyvistä pakotteista ja rajoituksista sekä niitä koskevasta päätöksentekomenettelystä sosiaalihuollossa on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään. On kuitenkin selvää, että tahdosta riippumattomista toimenpiteistä sekä asiakkaan hoitoon tai huolenpitoon liittyvistä pakotteista ja rajoituksista sekä niitä koskevasta päätöksentekomenettelystä ei ole tällä hetkellä kattavasti säännelty. Ministeriö yhtyy valiokunnan näkemykseen siitä, että ehdotetun lainsäädännön toimeenpanoa ja sen vaikutuksia asiakkaiden oikeuksiin, palvelujen laatuun sekä henkilöstömitoitukseen on seurattava. Ministeriö tulee antamaan lainsäädännön soveltamisohjeita. Ministeriö yhtyy kuitenkin siihen näkemykseen, että asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeutta koskevat lakiehdotukset tulisi saattaa eduskunnan käsiteltäväksi mahdollisimman ripeästi.

Asiakkaan itsemääräämisoikeus

Perustuslakivaliokunnan (PeVL 51/2025 vp) mielestä perustuslaista ei sinänsä johdu estettä ehdotetulle sääntelylle, jossa nimenomaista suostumusta ei edellytetä. Perustuslakivaliokunta kiinnitti kuitenkin huomiota riskiin siitä, että ehdotetun sääntelyn mukaan asiakkaan voi olla hyvin vaikea kieltäytyä käyttämästä yksityisyyttään kaventavaa teknologista ratkaisua, jos hän tarvitsee esimerkiksi palveluasumista tai kotihoitoa ja pelkona on, että kieltäytyessään hän ei saa tarvitsemaansa palvelua, joka ilman teknologian käyttöä olisi järjestettävissä perusoikeuksia rajoittamatta. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan sääntelyä asiakkaan ja tämän laillisen edustajan mielipiteen huomioon ottamisesta teknologisten ratkaisujen käytössä on syytä tiukentaa.

Valiokunnan mietintöluonnoksessa todetaan, että esityksen perustelujen ja saadun selvityksen perusteella esitys perustuu lähtökohtaan, jonka mukaan teknologisten ratkaisujen käyttäminen on sosiaalipalvelujen toteuttamistapa eikä sen katsota rajoittavan asiakkaan itsemääräämisoikeutta.

Sosiaali- ja terveysministeriö yhtyy valiokunnan näkemykseen asiakkaan mielipiteen ja itsemääräämisoikeuden huomioon ottamisen tärkeydestä. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että ehdotetut muutokset täyttävät perustuslakivaliokunnan lausunnossa edellytetyt vaatimukset.

Teknologisten ratkaisujen käytön edellytykset

Perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan (PeVL 51/2025 vp), että ehdotettu sääntely teknologisten ratkaisujen käytöstä jää perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin

kuuluvan täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen kannalta liian yleispiirteiseksi ja erittelemättömäksi. Sääntelyä oli valiokunnan mukaan välttämätöntä täsmentää merkittävästi niin, että siitä käyvät nyt ehdotettua selvemmin ilmi eriasteisesti perusoikeuksiin puuttuvat teknologiset ratkaisut ja niiden käytön edellytykset ja rajoitukset. Tällainen muutos oli edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Perustuslakivaliokunta kuitenkin korosti, ettei vaatimus täsmällisestä ja tarkkarajaisesta sääntelystä merkitse, että kustakin käytettävästä teknologisesta ratkaisusta olisi säädettävä yksityiskohtaisesti, vaan riittävää on ratkaisujen jaottelu ja lainsäädännöllinen eriyttäminen niiden vaikutusten kannalta. Sääntelyssä tulisi mahdollistaa myös teknologian kehittymisen huomioon ottaminen.

Sosiaali- ja terveysministeriö tuo esiin, että perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan (PeVL 24/2022 vp), joka koski hallituksen esitystä 231/2021 vp, että ehdotetun säännöksen perusteella turva-auttamispalvelun sisältö jäi perustuslain kannalta ongelmallisen yleispiirteiseksi. Myös etäpalveluja koskeva säännösehdotus jäi sanamuodon perusteella ongelmallisen väljäksi ja hyvin syvälle käyvä puuttuminenkin yksityiselämän suojaan vaikutti mahdolliselta. Tällöin hallituksen esityksessä ehdotettiin kotihoidon etäkäyntejä koskevaa sääntelyä ja muunkin teknologian hyödyntämistä verrattain yleisellä tasolla. Ministeriö tuo esiin, että teknologisten ratkaisujen käyttäminen useissa sosiaalihuollon palveluissa on yleistynyt. Jos laissa säädettäisiin nykyistä valiokunnan mietintöluonnoksessa esitettyä ehdotusta entistä tarkemmin, johtaisi se väistämättä siihen, että laissa säädettäisiin kustakin käytettävästä teknologisesta ratkaisusta yksityiskohtaisesti. Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa kuitenkin mietintöluonnoksessaan, että lainsäädäntöä on tarpeen jatkossa päivittää teknologian kehittymisen myötä. Ministeriö yhtyy tähän näkemykseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaaakin, että valiokunnan ehdottamien muutosten myötä ehdotetussa sääntelyssä on riittävällä tavalla määritetty olennaiset perusteet ja on otettu huomioon teknologian kehittyminen. Asiakkaan perusoikeuksiin puuttuvan teknologian käyttäminen edellyttää välttämättömyysarviointia ja sen käyttö on muutoinkin rajattava välttämättömään. Teknologisten ratkaisujen käyttöä koskevista edellytyksistä ja rajoituksista olisi siis säädetty täsmällisesti ja tarkkarajaisesti 47 §:ssä.

Oikeusturva

Perustuslakivaliokunta (PeVL 51/2025 vp) kiinnitti perustuslain 21 §:ssä turvatun oikeusturvan kannalta huomiota siihen, että teknologisen ratkaisun käyttö ilmenisi vain asiakassuunnitelmasta ja että se perustuisi asiakassuunnitelmasta vastaavan työntekijän harkintaan. Valiokunnan käsityksen mukaan esityksessä ei ole asianmukaisesti arvioitu sitä, miten asiakkaan oikeus oikeusturvaan toteutuu. Perustuslakivaliokunnan mukaan sosiaali- ja terveysvaliokunnan tulisi vielä pohtia keinoja vahvistaa asiakkaan oikeusturvaa.

Asiakkaan oikeusturvan vahvistamiseksi valiokunta ehdottaa sosiaali- ja terveysministeriöltä saamansa selvityksen perusteella 1. lakiehdotuksen 47 §:n uuteen 3 momenttiin säännöstä siitä, että asiakkaan 45 §:ssä tarkoitettua päätöksestä tai asiakkaan ja palveluntuottajan välisestä sopimuksesta tulee käydä ilmi asiakkaan sosiaalipalvelussa käyttöön otettava 2 momentissa tarkoitettu teknologinen ratkaisu.

Valiokunta tuo mietintöluonnoksessaan esiin, että sosiaali- ja terveysministeriöltä saadussa selvityksessä todetaan, että ehdotettua sääntelyä sovelletaan kehitysvammaisten erityishuollossa, mutta ei ehdoteta tarkempaa sääntelyä siitä, mistä päätöksestä teknologisen ratkaisun on ilmentävä tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon määrätyn henkilön kohdalla, jolle ei tehdä sosiaalihuoltolain 45 §:ssä tarkoitettua (vapaaehtoista sosiaalihuoltoa koskevaa) päätöstä. Tahdosta riippumattomasta erityishuollosta säädetään kehitysvammalain 32 ja 33 §:ssä. Kehitysvammalain 3 a luvussa säädetään rajoitustoimenpiteiden käytöstä erityishuollossa.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan ehdottamalla muutoksilla vahvistetaan asiakkaan oikeusturvaa, kuten perustuslakivaliokunta on lausunnossaan edellyttänyt.

Henkilötietojen käsittely ja muiden kuin asiakkaiden perusoikeudet

Perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 51/2025 vp) mukaan perustuslakivaliokunta on arvioidessaan aiemmin turva-auttamispalvelua ja etäpalveluja todennut, että sääntelyssä tulee kiinnittää huomiota myös siihen, miten huolehditaan muiden kuin asiakkaan (esimerkiksi hänen kanssaan samassa taloudessa asuvien) perusoikeuksista (PeVL 24/2022 vp, kappale 14). Perustuslakivaliokunnan mielestä sanottua seikkaa koskeva tarkastelu nyt käsillä olevassa ehdotuksessa jää varsin vähäiseksi. Valiokunta kiinnittää huomiota myös toisenlaisessa sääntely-yhteydessä etäyhteyksin toteutettavan tarkastuksen rajaamisesta lausumaansa (PeVL 21/2022 vp, kappale 13).

Teknologisen ratkaisun käyttäminen asiakkaan sosiaalipalvelussa on osa sosiaalihuollon palvelun toteuttamista ja näin ollen palvelun toteuttamisen yhteydessä käsiteltävät tiedot ovat asiakkaalle annettavaa sosiaalipalvelua koskevaa asiakastietoa. Teknologisen ratkaisun käytön yhteydessä voi kuitenkin olla tilanteita, jolloin puututaan myös muiden henkilöiden perusoikeuksiin. Käytännössä kyse on kuitenkin aina yksityiselämän ja henkilötietojen suojasta.

Ministeriön selvityksen mukaan sekä teknologisen ratkaisun että teknisen valvonnan käytön yhteydessä voidaan väistämättä käsitellä myös muiden kuin sosiaalihuollon asiakkaan henkilötietoja eikä tällaista käsittelyä voida käytännössä jokaisessa tilanteessa estää. Esimerkiksi asiakkaan kodissa paikalla oleva henkilö voi näkyä tai kuulua teknologisen ratkaisun käytön yhteydessä. Näiden henkilötietojen käsittely tulee edellä ehdotetun 47 §:n 5 momentin mukaan rajata välttämättömään ja henkilötiedot olisi poistettava välittömästi, kun niiden käyttötarkoitus olisi päättynyt. Käytännössä muiden

kuin asiakkaiden henkilöiden tiedoilla ei ole käyttötarkoitusta, mikä tarkoittaisi sitä, että ne olisi poistettava heti, kun asiakkaan tiedot on kirjattu asiakasasiakirjoille. Lisäksi ehdotettujen 47 §:n (1 ja 2 momentti) perusteella muun kuin asiakkaan mukana kulkevan teknologian käyttö asiakkaan kotona, asumispalvelussa tai laitospalvelussa tulee rajata alueellisesti ja ajallisesti välttämättömään. Teknologinen ratkaisu ei saisi myöskään puuttua asiakkaan eikä muun henkilön yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan enempää kuin asiakkaan hoidon ja huolenpidon tarve välttämättä edellyttää (47 §:n 4 momentin 2 kohta).

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että ehdotus täyttää perusoikeuksien rajoittamiselle asetetut täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset tältä osin.

Tekninen valvonta sosiaalihuollon toimintayksiköiden yhteisissä tiloissa

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöluonnoksessaan esittämät muutosehdotukset ovat kannatettavia. Ministeriö tuo myös esiin, että perustuslakivaliokunnalla ei sinänsä ollut lausunnossaan 51/2025 vp huomautettavaa teknistä valvontaa koskevaan sääntelyehdotukseen.

Teknologian huomioiminen henkilöstömitoituksen laskennassa

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole lisättävää sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöluonnoksessaan esille tuotuihin seikkoihin. Ministeriö tuo esiin, että perustuslakivaliokunnalla ei ollut lausunnossaan 51/2025 vp huomautettavaa teknologian huomioimista henkilöstömitoituksessa koskevaan sääntelyehdotukseen.

Asiakasmaksut

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole lisättävää sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöluonnoksessaan esille tuotuihin seikkoihin. Ministeriö tuo esiin, että perustuslakivaliokunnalla ei ollut lausunnossaan 51/2025 vp huomautettavaa asiakasmaksuja koskevaan sääntelyehdotukseen.

Taloudelliset vaikutukset

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole lisättävää sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöluonnoksessaan esille tuotuihin seikkoihin.

Tiedoksi

Sosiaali- ja terveysministerin sihteeri Tiina Hartikainen
Erityisavustaja Hannu Peurasaari
Erityisavustaja Nuutti Hyttinen
Kansliapäällikkö Veli-Mikko Niemi
Osastopäällikkö Minna Saario
Johtaja Markku Heinäsenaho
Osastopäällikkö Annakaisa Iivari
Johtaja Taru Koivisto